

УДК 811.111'25=161.2

Д. І. БЕЛИХ, Є. І. КОВАЛЬОВА**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

У статті проаналізовано проблеми перекладу англійських фразеологічних одиниць, описано особливості їх трансформації українською мовою. Проаналізовано основні способи перекладу фразеологізмів в політичному дискурсі, а саме описовий спосіб, повний еквівалент, частковий еквівалент, калькування. Наведено основні рекомендації щодо способів перекладу англійських фразеологізмів. Охарактеризовано поняття політичний дискурс та виявлені головні його особливості. Проаналізовано сенсове навантаження фразеологізмів політичного дискурсу, що зумовлює необхідність їх адекватного перекладу засобами української мови.

Ключові слова: фразеологічної одиниці, політичний дискурс, описовий спосіб перекладу, повний еквівалент, частковий еквівалент, калькування, адекватний переклад.

© Д. І. Белих, Є. І. Ковальова, 2018

Д. И. БЕЛЫХ, Е. И. КОВАЛЁВА

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА АНГЛИЙСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ
В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

В статье проанализированы проблемы перевода английских фразеологических единиц, описаны особенности их трансформации на украинском языке. Проанализированы основные способы перевода фразеологизмов в политическом дискурсе, а именно: описательный способ, полный эквивалент, частичный эквивалент, калькирование. Приведены основные рекомендации по способам перевода английских фразеологизмов. Охарактеризованы понятия политический дискурс и выявлены главные его особенности. Проанализированы смысловые нагрузки фразеологизмов политического дискурса, что обуславливает необходимость их адекватного перевода на украинский язык.

Ключевые слова: фразеологические единицы, политический дискурс, описательный способ перевода, полный эквивалент, частичный эквивалент, калькирование, адекватный перевод.

D. BELYH, Y. KOVALOVA

TRANSLATION FEATURES OF ENGLISH PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE POLITICAL
DISCOURSE

This article is concerned with burning issues of studying phraseological units, used in publicistic periodicals, such as The Guardian, The Independent, Times, Financial Times, and also in video records of political trend. The article analyzes the problems of the translation of English phraseological units, describes the peculiarities of their transformation into the Ukrainian language. The basic ways of the translation of phraseological units in political discourse are analyzed, namely: descriptive method, full equivalent, partial equivalent, tracing. The main recommendations on how to translate English phraseological units are given. The concept of political discourse is characterized and its main features are revealed. The content on political phraseological units are analyzed, which necessitates their adequate translation into the Ukrainian language.

Keywords: phraseological unit, political discourse, descriptive translation method, full equivalent, partial equivalent, calculation, adequate translation.

Вступ. Фразеологічні звороти вже протягом багатьох років привертають увагу дослідників. Але тривалий час не було подано чіткого наукового обґрунтування фразеології як окремої лінгвістичної дисципліни. Тому, зазвичай, її розглядали у рамках лексикології, граматики, стилістики, лексикографії, історії мови та загального мовознавства. Та вже сьогодні фразеологія стала самостійною лінгвістичною дисципліною, яка має свій об'єкт та методи дослідження.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що у наш час все більше зростає роль мови, як інструмента формування та вираження думки в політичному дискурсі. Фразеологічні одиниці в політичних текстах несуть в собі велике сенсове навантаження, що зумовлює необхідність їх адекватного перекладу засобами української мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше, як самостійний розділ лексикології, фразеологія буда виділена Ш. Балі. Основи теорії фразеології були закладені в працях О.О. Потебні, І.І. Срезневського, О.О. Шахматова і Ф.Ф. Фортунатова та інших дослідників. Фразеологія – це розділ науки про мову, що вивчає стійкі поєднання слів різного типу (фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення) [1]. Предмет фразеології – дослідження природи фразеологізмів і їх ознак, а також виявлення закономірностей їх функціонування у мові. Згідно з О.В. Кунінім фразеологізми – це інформативні одиниці мови та одна з мовних універсалій, оскільки немає мов без фразеологізмів [1].

Мета дослідження. Аналіз особливостей та способів перекладу англійських фразеологічних одиниць в політичному дискурсі.

Матеріали і результати дослідження. Так, як фразеологізми займають особливе місце в словниковому складі англійської мови та їх специфічна структура викликає зацікавленість науковців, однією з найбільш суперечливих проблем

фразеології є визначення фразеологічної одиниці. Тому, на сьогодні, існує ціла низка думок різних вчених стосовно цього питання.

На думку О. Бабкіна фразеологічна одиниця – це така одиниця мови, якій властива цілісність, що виникає у результаті послаблення лексичного значення у слів її компонентів [2]. Л. Авксент'єв виділяє окрему самостійну одиницю мови, що характеризується фразеологічним значенням, компонентним складом, граматичними категоріями, відтворюваністю. Сукупність мовних одиниць, яким властиві ці риси, буде становити обсяг фразеології будь-якої мови [3].

Розвиток лінгвістичної теорії, зокрема, вчення про особливості та природу фразеологічних одиниць, підготували ґрунт для глибшого вивчення різних аспектів фразеологізмів. Та одним з важливих питань серед цих аспектів є особливості та проблемі перекладу англомовних фразеологічних одиниць в політичному дискурсі.

Політичний дискурс утворився внаслідок бурхливого розвитку міжнародних контактів, становлення незалежних держав, зміцнення культурних і політичних зв'язків [4]. У своїй дисертації О.С. Фоменко зазначає, що політичний дискурс може бути визначений як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які оформилися згідно існуючих традицій та отримали перевірку досвідом [5]. У наш час політичний дискурс є дуже цікавим явищем, яке постійно розвивається. Він являє собою віддзеркалення суспільно-політичного життя країни, несе у собі елементи її культури, а також містить у собі риси національного характеру, загальні і національно-специфічні культурні цінності. Політичний дискурс має чітку соціальну направленість, прагматичний фокус, залежність від ідіостилю мовця.

Оскільки політичні тексти створюються, як правило, для носіїв певної культури, то при перекладі

їх іншою мовою перекладач стикається з низкою додаткових проблем. Слід зазначити, що політичний дискурс реалізується у різних видах мовної діяльності, а саме, в усній та писемній формах. До усної форми – можна віднести публічні виступи політиків, їхні виступи на радіо, по телебаченню, інтерв'ю, прес-конференції, парламентські дебати, теле- та радіоновини. До писемної форми політичного дискурсу належать різноманітні документи – договори, протоколи, угоди, рубрики політичних новин у пресі, політичні плакати та листівки [5].

У сучасному світі політичний дискурс набуває певних спільних характеристик, які розкривають саме поняття дискурсу і дають чіткий аналіз цього мовного явища, що полегшує роботу перекладача. Тому часто виокремлюють такі особливості політичного дискурсу, за Х. Медером [5]:

- «ораторство»: домінує декламаторський стиль звернення;
- пропагандистський триумфалізм;
- ідеологізація всього, про що мовиться, розширювальне вживання понять, на шкоду логіці;
- перебільшена абстракція і наукоподібність;
- підвищена критичність і «палкість»;
- пристрасть до заклинань;
- агітаторське завзяття;
- превалювання «Над-Я»;
- формалізм партійності;
- претензія на абсолютну істину.

Отже, можна виділити, що особливостями англomовного політичного дискурсу є його оцінність, емоційність та сенсаційність. Саме ці чинники є важливими для перекладу. Також, немаловажним фактором політичного дискурсу є його направленість на досягнення комунікативної мети, що вимагає від тексту простоти та зрозумілості для широкої аудиторії.

Найбільш важливими лексичними елементами політичного тексту є такі, які завдяки своїй системній, мовній сутності здатні давати оцінку людям та їхній діяльності. Такими засобами в англomовній політичній сфері є фразеологічні одиниці [6]. Фразеологія як нескінченне джерело поповнення сучасного політичного дискурсу викликає не мало труднощів при перекладі.

Розглянуті нами особливості політичного дискурсу формують низку правил для перекладу таких текстів. Під час перекладу політичного тексту слід звернути увагу на те, що суспільно-політично спрямовані тексти несуть в собі різні функціональні стилі та жанри. Однією з головних лексичних труднощів перекладу є розбіжності в мовних картинах світу. Мовна картина світу – це комплекс мовних засобів, у яких відображені особливості етнічного сприйняття світу, це сукупність уявлень народу про дійсність, зафіксованих в одиницях мови на певному етапі розвитку народу [7]. Сама через це перекладачу доводиться звертатися до засобів які передають зміст оригіналу тексту без змін але перетворюють лексичні форми його вираження, такі як – калькування, контекстуальна заміна, описовий та антонімічний

переклади. Перекладач, обов'язково, повинен враховувати той факт, що поданий варіант перекладу повинен буди зрозумілим для широкого загалу.

У політичних текстах використовуються і «повсякденні» фразеологізми і зустрічаються специфічні новоутворення. Всі фразеологічні одиниці поділяються, згідно з класифікацією В. Виноградова та доповненням М. Шанського, на чотири групи – фразеологічні зрощення, єдності, сполучення та вирази [8]. Також, згідно з О. Куніним, фразеологізми класифікуються за способами перекладу, такими як повний еквівалент, частковий еквівалент (контекстуальний), калькування (послівний переклад) та описовий переклади [9].

Отже, розглянемо способи перекладу фразеологізмів в політичному дискурсі. Перший спосіб це повний еквівалент, тобто коли англійський фразеологізм співпадає за значенням, лексичним складом та граматичною структурою з українським варіантом. Наприклад: «*It is hypocrisy to call it a crisis in England and then turn a blind eye to the more serious situation in Wales*» [10]. – «*Лицемірство – називати це кризою в Англії, і при цьому заплющувати очі на серйозніші проблеми в Уельсі*» (переклад – А. С. Григораш). «*...Ed Miliband as prime minister, propped up by Alex Salmond who says he'll call the tune*» [11]. – «*Ед Мілібенд в ролі прем'єр-міністра, якого підтримує Сальмонд, нашіптуючи ніби тої стоїть біля керма*» (переклад – Т. Краснокутська).

Другий спосіб перекладу – частковий еквівалент, коли варіант перекладу фразеологічної одиниці має однакове значення але відрізняється граматично або лексично. Наприклад: «*...United States continued to extend its protective diplomatic and political umbrella to Ethiopia*» [12]. – «*...Сполучені Штати продовжували надавати свою дипломатичну і політичну підтримку Ефіопії*» [13]. «*David Cameron is having his cake and eating it*» [14]. – «*Девід Кемерон бігає за двома зайцями*» (переклад – Л. Кудлай).

Третій спосіб перекладу – калькування, тобто переклад частин іншомовного слова (складного, похідного або словосполучення) з подальшим складанням елементів в одне ціле. При використанні такого способу перекладу необхідно надавати пояснення неіснуючих в мові перекладу реалій, незважаючи на те, що образність фразеологічної одиниці зберігається. Наприклад, новоутворення Рональда Рейгана: «*In this vote-harvesting time, they use terms like the «Great Society»*» [15]. – «*У час збору врожаю голосів політики маніпулюють такими термінами, як «Велике суспільство»*» (переклад з англ. наш Белих Д.). «*You will not hear any megaphone diplomacy from us on this because it is a very serious issue which takes a lot of sensitive handling*» [16]. – «*Ви не почуєте тут від нас ніякої мегафонної дипломатії (дипломатія з використанням ЗМІ замість переговорів), тому що тут йдеться про дуже серйозну проблему, яка вимагає великої делікатності*» (переклад з англ. наш Белих Д.).

Та останній, четвертий спосіб перекладу – описовий, тобто передача змісту фразеологізму з

втратаю його образності. Наприклад: «*I think, we got deficits as far as the eye can see. We went back to the salt mines*» [17]. – «Думаю, у нас всюди дефіцит. Ми знову повернулися до часів важкої праці» (переклад – Ю. Дяченко). «*If you've come down with a case of Romnesia... we can fix you up*» [18]. – «Якщо ви захворіли на ромнезію... ми вам допоможемо» (переклад – А. С. Григораш). Описовий спосіб перекладу є найпоширенішим, бо перекладачу легше описати невідомий широкій аудиторії іноземний фразеологізм, ніж намагатися знайти або створити образний відповідник. Такий спосіб не завжди є дуже влучним тому, що він не повністю передає забарвленість та образність тексту оригіналу та в деяких випадках навіть втрачає приховане значення.

Висновки. Таким чином, переклад англійських політичних фразеологізмів повним еквівалентом зустрічається але, нажаль, більшість фразеологічних одиниць не мають повних еквівалентів. Тому перекладачі рідко використовують такий спосіб. Велика кількість фразеологізмів є новоутвореннями політичних діячів або специфічними реаліями. В них, наприклад, автор може утворити сучасний фразеологізм на основі заміни одного з компонентів, знайомої широкому загалу, фразеологічної одиниці. В такому випадку, при перекладі доцільно використати частковий еквівалент, замінивши потрібний елемент у знайомому фразеологізмі мови перекладу. Все ж, найкращий та найпритаманніший спосіб перекладу політичних фразеологічних одиниць це поєднання калькування та описового перекладу. Це дозволяє перекладачу зберегти образність та емоційність висловлювання та найповніше передати його значення.

Головною задачею перекладача при перекладі є необхідність вірного тлумачення фразеологізму збереження його експресивності та емотивної складової повідомлення. Саме тому варто ґрунтовно підходити до вибору перекладацьких стратегій під час роботи з фразеологічними одиницями.

Список літератури

1. Кунин А.В. *Фразеология современного английского языка*. Москва: Наука, 1972. 289с.
2. Бабкин А.М., *Русская фразеология, ее развитие и источники*. Ленинград: Наука, 1961. 261с.
3. Авксентьев Л.Г. Фразеологична одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки. *Мовознавство*. Вид-во ХНУ ім. Каразіна 1979. Т. 5. С. 13-17.
4. Поворознюк Р.В. *Лінгвокультурологічні особливості протокольних промов у оригіналі та перекладі (на матеріалі українських та американських текстів)*: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ., 2004. 20 с.
5. Фоменко О.С. *Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки XX століття)*: Автореф. Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 – КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ., 1998. 18 с.
6. Паламарюк А.Д. Сталі вирази в заголовках англійських статей. Теоретичні і методологічні проблеми дослідження мови. *Філологічні науки*. 2010. С. 36-41.
7. Попова З. Д. Стернин И. *Язык и национальная картина мира*. Воронеж : Истоки, 2002. С. 5–16.
8. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. М., 1977. С. 140-161.

9. Кунин А.О. переводе английских фразеологизмов в англо-русском фразеологическом словаре. *Тетради переводчика*. Москва.: Наука, 1964. Т.2. С. 3-16.
10. Red Ed "turns blind eye to his party's shame in Wales": Miliband accused of hypocrisy for ignoring crisis while trying to score political points from problems in England. URI: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2916018/Red-Ed-turns-blind-eye-party-s-shame-Wales-Miliband-accusedhypocrisy-ignoring-crisis-trying-score-politicalpoints-problems-England.html> (дата звернення: 20.03.2018).
11. Tory Poster Puts Labour "In Salmond's Pocket" URI: <http://news.sky.com/story/1441361/tory-poster-puts-labour-insalmonds-pocket>. (дата звернення: 20.03.2018).
12. Letter dated 3 May 2010 from the Permanent Representative of Mexico to the United Nations addressed to the President of the Security Council. URI: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/352/90/PDF/N1035290.pdf?OpenElement> (дата звернення: 20.03.2018).
13. Письмо Постоянного представителя Мексики при Организации Объединенных Наций от 3 мая 2010 года на имя Председателя Совета Безопасности. URI: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/352/92/PDF/N1035292.pdf?OpenElement> (дата звернення: 20.03.2018).
14. Cameron "having his cake & eating it" on debate. URI: <http://www.snp.org/media-centre/news/2013/dec/cameron-havinghis-cake-eating-it-debate> (дата звернення: 20.03.2018).
15. Ronald Reagan. *A Time for Choosing*. URI: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/ronaldreaganatimeforchoosing.htm> (дата звернення: 20.03.2018).
16. Glosbe багатомовний онлайн словник. URI: <https://ru.glosbe.com/> (дата звернення: 20.03.2018).
17. *The Second McCain-Obama Presidential Debate on October 7, 2008*. Debate Transcript. URI: <http://www.debates.org/index.php?page=october-7-2008-debate-transcrip>. (дата звернення: 20.03.2018).
18. *In Virginia, Obama diagnoses Mitt with "Romnesia"*. URI: <http://www.cbsnews.com/news/in-virginia-obama-diagnoses-mittwith-romnesia/> (дата звернення: 15.03.2018).

References (transliterated)

1. Kunin A.V. *Frazeologiya sovremennogo anglijskogo yazyka* [Phraseology of modern English]. Moscow, Nauka Publ., 1972. 289 p.
2. Babkin A.M. *Russkaya frazeologiya, ee razvitiye i istochniki* [Russian phraseology, its development and sources]. Leningrad: Nauka, 1990. 261 p.
3. Avksentiev L.H. *Frazeolohichna odynitsia yak predmet frazeolohii ta yii osnovni oznaky* [Phraseological unit as a subject of phraseology and its main features]. *Movoznavstvo*. Publ. RHNU named by Karazin. 1979, Vol. 5, pp. 13-17.
4. Povorozniuk R.V. *Linhvokulturolohichni osoblyvosti protokolnykh promov u oryhinali ta perekladi (na materialy ukrainskykh ta amerykanskykh tekstiv)* [Linguistic and cultural features of protocol speeches in the original and translation (on the material of Ukrainian and American texts)]: dis. ... kand. philol. nauk: 10.02.16 Publ. KNU im. Tarasa Shevchenka. Kyiv, 2004. 20 p.
5. Fomenko O.S. *Linhvistychnyi analiz suchasnoho politychnoho dyskursu SSHA (90-ti roky KhKh stolittia)* [Linguistic analysis of contemporary political discourse in the United States (90s of the twentieth century)]: Avtoref. Dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Taras Shevchenko KNU. Kyiv, 1998. 18 p.
6. Palamariuk A.D. *Stali vyrazy v zaholovkakh anhlovnykh statei. Teoretychni i metodolohichni problemy doslidzhennia movy* [Steel expressions in the headings of English-language articles. Theoretical and methodological problems of language research]. *Filolohichni nauky*. 2010, pp. 36-41.
7. Popova Z.D., Sternin I. *Yazyk i natsional'naya kartina mira* [Language and national picture of the world]. Voronezh: Istoki, Publ. 2002, pp. 5–16.
8. Vinogradov V.V. *Ob osnovnykh tipakh frazeologicheskikh edinit v russkom yazyke. Izbrannye trudy. Leksikologiya i leksikografiya* [About the main types of phraseological units in the Russian language. Selected works. Lexicology and lexicography]. Moscow, Nauka Publ., 1977, pp. 140-161.
9. Kunin A. *O perevode anglijskikh frazeologizmov v anglo-russkom frazeologicheskome slovare. Tetradi perevodchika* [About translation

- of English phraseological units in the English-Russian phraseological dictionary. Translator's notebooks]. Moscow, Nauka Publ., 1964, Vol. 2, pp. 3-16.
10. Red Ed "turns blind eye to his party's shame in Wales": Miliband accused of hypocrisy for ignoring crisis while trying to score political points from problems in England. Available at: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2916018/Red-Ed-turns-blind-eye-party-s-shame-Wales-Miliband-accused-hypocrisy-ignoring-crisis-trying-score-political-points-problems-England.html> (accessed 25.03.2018)
 11. Tory Poster Puts Labour "In Salmond's Pocket". Available at: <http://news.sky.com/story/1441361/tory-poster-puts-labour-insalmonds-pocket> (accessed 24.03.2018)
 12. Letter dated 3 May 2010 from the Permanent Representative of Mexico to the United Nations addressed to the President of the Security Council. Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/352/90/PDF/N1035290.pdf?OpenElement> (accessed 24.03.2018)
 13. Pis'mo Postoyannogo predstavatelya Meksiki pri Organizatsii Obedinennykh Natsij ot 3 maya 2010 goda na imya Predsedatelya Soveta Bezopasnosti. Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/352/92/PDF/N1035292.pdf?OpenElement> (accessed 20.03.2018)
 14. Cameron "having his cake & eating it" on debate. Available at: <http://www.snp.org/media-centre/news/2013/dec/cameron-havinghis-cake-eating-it-debate>. (accessed 20.03.2018)
 15. Ronald Reagan. *A Time for Choosing*. Available at: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/ronaldreaganatimeforchoosing.htm> (accessed 20.03.2018)
 16. *Glosbe mnogoyazychnyj onlajn slovar'* [multilingual online dictionary. Available at: <https://ru.glosbe.com/> (accessed 20.03.2018)
 17. *The Second McCain-Obama Presidential Debate on October 7, 2008. Debate Transcript*. Available at: <http://www.debates.org/index.php?page=october-7-2008-debate-transcript> (accessed 20.03.2018)
 18. *In Virginia, Obama diagnoses Mitt with "Romnesia"*. Available at: <http://www.cbsnews.com/news/in-virginia-obama-diagnoses-mittwith-romnesia/> (accessed 15.03.2018)

Надійшла (received) 05.04.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Белих Дар'я (Белых Дарья, Belyh Daria) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студентка 6 курсу факультету соціально-гуманітарних технологій; м. Харків, Україна

Ковальова Євгенія Ігорівна (Ковалёва Евгения Игоревна, Kovalova Yevheniia Igorivna) – кандидат філологічних наук, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», старший викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9370-030X>; e-mail: white.day.vyshnia@gmail.com